

ציווי השוטרים והכנת הצידה

הכנת הצידה בניגוד לחיפזון היציאה ממצרים

ט. וַיֵּצֵאוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר.
י. עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשָׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָּבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ.

פסוקים אלו הם התחלה חדשה. מתחילת ספר יהושע ועד כאן, ה' דיבר עם יהושע. עתה נשמע לראשונה קולו של יהושע. פרשה זו גם מעבירה אותנו אל ההכנות הממשיות לקראת הכניסה לארץ.

על פניו אין כאן חידושים גדולים. מדובר בעניין מעשי. עם ישראל יוצא לדרך ויהושע מורה להכין צידה. אך כשנתבונן, ניווכח שיש בפרשה זו כמה נקודות עקרוניות שמאירות באור חדש את כל צורת הכניסה לארץ ישראל.

ראשית יש להבין מהי צידה. יהושע מורה להם להצטייד, אך לא התפרש בפסוקים במה הם צריכים להצטייד. בפשטות היינו אומרים שמדובר על הצטיידות במזון. בכמה מקומות במקרא משמשת 'צידה' במובן זה. אלא שאין כל צורך בהכנת מזון לקראת הכניסה לארץ. כמו שהם הסתדרו ארבעים שנה, כך הם יסתדרו במעבר לתוך הארץ. לא מדובר בהליכה ארוכה יותר ממה שהם עברו עד כה. ואם משום הפסקת המן, הרי שלפי פשטיה דקרא לקמן פרק ה', עוד ירד להם המן עד מחרת הפסח¹. אמנם יהושע מנמק את הסיבה להצטיידות: 'כי בעוד שלושת ימים אתם עוברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ'. נימוק זה משיא אותנו לחשוב שמדובר בהצטיידות בכלי נשק לקראת הכיבוש.

1 ואף לפי מה שאמרו חז"ל בקידושין לח, א, שפסק המן מיום פטירת משה, הרי הם עצמם פירשו שבני ישראל הסתפקו ממנו שבכליהם עד ט"ז בניסן. גם אין לומר גם שהכוונה להצטיידות לקראת הפסקת המן, שהרי אחרי עברם את הירדן כבר אכלו מתבואת הארץ עצמה ולא ממה שהכינו בכליהם מבעוד מועד.

אלא שאם אכן מדובר בהצטיידות בנשק, קשה מדוע הנביא כתב זאת בניסוח מעורפל, 'הכינו לכם צידה', ולא בניסוח מפורש יותר. עוד צריך להבין, לשם מה בכלל טרח הנביא לכתוב הוראה מעשית זו. מן הסתם הכניסה דרשה הכנות מרובות, ואין טעם לספר עליהן.

כדי להבין את פרשת ההצטיידות כאן, יש להקבילה לפרשה נוספת של 'צידה': וַיֹּאמֶר אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֶגְתַּם מִצּוֹת כִּי לֹא חֶמֶץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵּמֶה וְגַם צִדָּה² לֹא עָשׂוּ לָהֶם (שמות יב, לט). שתי הפרשיות עומדות בניגוד חריף. ביציאת מצרים עם ישראל יצא בלי שום הכנה. אי-הכנת הצידה לדרך איננה דבר שולי ביציאת מצרים. אנו מוצאים את החיפזון עומד בבסיס צורת חג הפסח. כל מצוות חמץ ומצה סובבת סביב הבצק שהוציאו ממצרים בעקבות המהירות ואי-ההצטיידות. לאור זאת, אין ספק שההוראה המפורשת בכניסה לארץ: הָכִינוּ לָכֶם צִידָה, מופיעה כתיקון ושינוי של מצב החיפזון ההוא.

הניגוד החד מופיע גם בממד הזמן. ה' אומר ליהושע להיכנס לארץ, אך יהושע לא קופץ מיד ונכנס. הוא מודיע להם: כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה. מפני מה ממתנינים שלושה ימים? אפשר היה לומר שזה פרק הזמן שהיה דרוש לצרכי ההתארגנות, אך יותר נראה ששלושה ימים הוא זמן סמלי המשקף את העובדה שהם לא עוברים את הירדן בפתאומיות מהרגע להרגע, אלא רק לאחר הכנה נכבדה. בדומה להכנה שהתכוננו ישראל בשלושת ימי ההגבלה לקראת מתן תורה³. ושוב עומד הדבר בניגוד ליציאת מצרים, שבה גורשו ולא יכלו להתמהמה.

הרי לנו שהגאולה מופיעה בשני שלבים מנוגדים. "והוצאתי" כנגד "והבאתי". שם לא עשו צידה וכאן חייבים להכין צידה. שם יצאו בחיפזון וכאן ממתנינים שלושה ימים. במשפט אחד, זהו ההבדל בין אתערותא דלעילא לאתערותא דלתתא. (ובהמשך, בנוגע למסעם לקראת חציית הירדן, נאריך בניגודו להנהגת עם ישראל בקריעת ים סוף).

2 שם המשמעות הפשוטה היא מזון, אם כי גם על כך אפשר לדון, שכן לכאורה על המזון שהכינו ליציאה ולא הספיק להחמיץ הפסוק מדבר כבר קודם, כך שאין זה מופקע שגם שם מדובר על כלי זין. מאידך נאמר בתחילת בשלח שיצאו חמושים, ואחד הפירושים בחז"ל הוא כלי זין. אמנם זה גופא קשה, איך ייתכן שלא הספיקו להכין מזון אך כן הספיקו להצטייד בכלי נשק (ולקמן לגבי בני גד ובני ראובן נעסוק בכך בהקשר לפסוק וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֲכֶם). כך או כך, העיקרון הוא אחד - הם יצאו בלי הצטיידות והכנה ראויה להמשך.

3 לכאורה שם אנו כן מוצאים הכנה מצד יוצאי מצרים, אולם חז"ל, כנראה לאור המהלך הכללי של דור המדבר, פירשו שאין זו הכנה פנימית אלא דאגה לטהרת הגוף, ושלושת הימים הם עבור פולטת שכבת זרע.

דלעילא, ולא נדרשו לקחת אחריות ולהכין את עצמם. ברור אם כן שהכניסה לארץ צריכה להתבצע במהלך הפוך - ואת זה בדיוק עושה יהושע בפסוקים אלו.

הצידה שהכינו הגבעונים

האם הצליחה המגמה להכניס את האדם בתוך סוד השותפות עם ה' ולהטיל עליו חלק משמעותי בתפקיד תיקון העולם? התשובה על כך מורכבת. למעשה זהו אחד הנושאים המרכזיים בספר יהושע. הוא הולך ומלמד את קורותיהם של עם ישראל מתוך נקודת מבט זו. לעתים בני ישראל לא לקחו על עצמם בצורה מספיקה את התפקיד, ולעתים להיפך - לקחו יותר מדי ושכחו שהם רק צד אחד בשותפות ועליהם לשאול גם את פי ה'. אין ספק שהתנועה החדשה של הטלת התפקיד על האדם כוללת גם סיכונים גדולים. במידה מסוימת זהו קו השוזר את כל ספרי הנביאים, מיהושע, דרך שופטים ושמואל ועד למלכים. ככולם נשאלת השאלה עד כמה מצליחים בני ישראל לממש את הייעוד של שותפות הדדית עם ה', ובאלו מוקשים הם נופלים בדרך.

אחד האירועים שבהם עם ישראל חטא בלקיחת אחריות יתר על המידה הוא במעשה הגבעונים. נאריך בכך במקומו, וכאן רק נראה איך הפסוקים כאן רומזים באופן נפלא לאירוע שם. אנשי גבעון מספרים את הדבר הבא: וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ זְקִינֵינוּ... קָחוּ בְיָדְכֶם צִידָה לְדָרֶךְ", וכאשר הנביא מתאר את נפילת בני ישראל בפח שטמנו להם הגבעונים הוא אומר זאת במילים: וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצִּידָם וְאֵת פִּי ה' לֹא שָׁאָלוּ. הכנת הצידה של הגבעונים מזכירה את הכנת הצידה של ישראל לפני כניסתם לארץ, ובכך היא מסבירה את חטאם של ישראל. הם לא שאלו את פי ה' כי המהלך החדש שהם הולכים בו מעת כניסתם לארץ - וליתר דיוק, מהרגע שבו הם מכינים צידה לקראת מעבר הירדן - הוא לקיחת אחריות על מעשה ירושת הארץ. אלא שבגבעונים הם טעו. סוף סוף מדובר בשותפות ואסור היה להם לשכוח את הצד השני שלה. ומאחר שלא נועצו עם ה', הם לקחו מצידת הגבעונים ונפלו במצודתם.

שוטרי העם, כאן וביציאת מצרים

את הציווי על הצידה מוסר יהושע לשוטרים. הופעת השוטרים בתורה נדירה, אך בספר יהושע אנו מוצאים אותם פעמיים. כאן בפתחה - וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר; ושוב בסיום הספר בברית שיהושע כורת לעם - וַיֹּאסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְאֲשֵׁיוּ וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו וַיִּתְּנֻם לִפְנֵי הָאֱלֹהִים (כד, א).

פרויקט כתיבת שיעורי הנביאים
בהשתדלות ידידנו היקר, צורבא מרבנן

הרה"ח ר' **יואל לפקוביץ** שליט"א

רב פעלים לתורה ולתעודה
מעמודי התווך ומיוזמיה של החבורה
המתכנסת מדי שבוע ללימוד נ"ך

זכות התורה תעמוד לו ולכל בני ביתו
לאורך ימים ושנות חיים
ויזכה לראות בנים ובני בנים
עוסקים בתורה ובמצוות

לתגובות הערות,
ולהצטרפות לרשימת תפוצה לקבלת העלון
ומאמרים שבועיים:
shiurimholzman@gmail.com
052-761-5923

נערך על ידי: הרב דב קינרייך
עיצוב ועימוד: ארי' יארמיש